



VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kiia Kylkisalo

SEKSUAALIRIKOSTEN UHRIEN KOHDATUKSI TULEMINEN

Sosiaali- ja terveysala 2024

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Kiia Kylkivalo
Opinnäytetyön nimi	Opinnäytetyön nimi : Seksuaalirikosten uhrien kohdatuksi tuleminen
Vuosi	2024
Kieli	suomi
Sivumäärä	43 + 3 liitettä
Ohjaaja	Heidi Blom

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää seksuaalirikosten uhrien kokemuksia kohdatuksi tulemisesta. Tavoitteena opinnäytetyössä oli kartoittaa, miten eri ammattilaiset kohtaavat seksuaalirikoksen uhrin ja onko ammattilaisten välillä eroavaisuuksia kohtaamisen laadussa. Tavoitteena oli myös saada uhrien ääni kuuluviin. Tutkimuksen tarkoitus on parantaa uhrien yhteiskunnallista asemaa tarjoamalla tietoa heidän aidoista kokemuksistaan kohdatuksi tulemisesta.

Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössä ovat seksuaalirikokset, seksuaalinen väkivalta, laadukas kohtaaminen, trauma ja häpeä. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu toteutettiin kyselylomakkeena Facebook-ryhmässä. Kohde-ryhmänä olivat täysi-ikäiset seksuaalirikosten uhrit. Kyselyyn vastasi yhteensä kaksikymmentä aikuista. Aineiston analyysiin käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysiä sekä tilastointia.

Opinnäytetyöni kautta nousi esiin kohtaamisten laadun epätasaisuus. Uhreilla on hyvin eriäviä kokemuksia kohdatuksi tulemisesta, vastauksissa oli paljon onnistuneita kohtaamisia, mutta myös epäonnistuneita. Tiettyjen kysymysten kohdalla enemmistön vastauksista nousi ilmi huolestuttavaa epäammattillista kohtaamista. Seksuaalirikosten uhreilla oli valtavasti kehitysideoita ammattilaisille uhrien kohtaamiseen. Kehitysideoista nousi toistavasti esiin kuuntelun, ymmärtämisen sekä sensitiivisen kohtaamisen merkitys. Vastaajat toivoivat, ettei uhria syyllistettäisi ja uhri kohdattaisiin ajan kanssa eikä kiireessä.

Avainsanat seksuaalirikokset, seksuaalinen väkivalta, laadukas kohtaaminen, häpeä, trauma.

ABSTRACT

Author	Kiia Kylkisaló
Title	The Encounter with Victims of Sexual Crime
Year	2024
Language	Finnish
Pages	43 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Heidi Blom

The purpose of the bachelor's thesis is to investigate the experiences of victims of sexual crimes in terms of being approached by professionals. The goal of the bachelor's thesis was to assess how different professionals approach a victim of sexual crime and whether there are differences in the quality. The goal was also to give voice to the victims. The purpose of the study is to improve the social position of victims of sexual crimes by providing information about their authentic experiences of being approached.

The key concepts on this bachelor's thesis includes sexual crimes, sexual violence, high quality approaching, trauma, and shame. The bachelor's thesis is a qualitative study, and the data collection was conducted through a questionnaire in a Facebook group. The target group was adult victims of sexual crimes. A total of twenty adults responded to the survey. The data analysis utilized theory-driven content analysis as well as statistical analysis.

The results show disparities in the quality of encounters emerged. The victims have very different experiences of being encountered. While there were many successful encounters in the responses, there were also unsuccessful ones. In certain questions, a majority of responses revealed concerning unprofessional approaches. The victims had a lot of suggestions for professionals on how to improve these encounters. Common themes among these suggestions included the importance of listening, understanding, and sensitive approaching. The respondents hoped that victims would not be blamed and that they would be dealt with time and not in a hurry.

Keywords sexual crimes, sexual violence, high quality approaching, trauma, shame

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE	9
	2.1 Tarkoitus ja tavoite	9
	2.2 Tutkimuskysymys ja tutkimusongelma.....	11
	2.3 Aikaisemmat tutkimukset	11
3	SEKSUAALIRIKOKSET	13
	3.1 Seksuaalirikokset yhteiskunnassa.....	13
	3.2 Seksuaalirikosten vaikutus uhriin	16
4	SEKSUAALIRIKOSTEN UHRIEN KOHTAAMINEN	20
	4.1 Naiset seksuaalirikosten uhreina	20
	4.2 Seksuaalirikosten tekijät	20
	4.3 Laadukkaan ammatillisen kohtaamisen merkitys.....	22
	4.4 Uhria tukeva kohtaaminen	24
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	26
	5.1 Laadullinen tutkimus.....	26
	5.2 Aineiston kerääminen ja kohderyhmä.....	26
	5.3 Aineiston analysointi.....	27
	5.4 Tutkimusetiikka	28
6	TULOKSET	30
	6.1 Vastaajien tämänhetkinen ikä	30
	6.2 Kohtaaminen ammattilaisen toimesta	31
	6.3 Vastaajien kohtaamat ammattilaiset sekä asiantuntijat	32
	6.4 Erot ammattilaisten kohtaamisissa	33
	6.5 Yleiset onnistuneiden ja epäonnistuneiden kohtaamisten elementit ...	34
	6.6 Kokemukset onnistuneista kohtaamisista ammattilaisen kanssa	35

6.7	Kokemukset epäonnistuneista kohtaamisista ammattilaisten kanssa...	35
6.8	Kohtaamisten kehittäminen	36
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8	POHDINTA.....	40
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	47

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Vastaajien ikä

Kuvio 2. Kohtaamisen onnistuminen ammattilaisen kanssa

Kuvio 3. Ammattilaisten erot kohtaamisissa

Kuvio 4. Onnistuneet ja epäonnistuneet kohtaamiset

Taulukko 1. Raiskauksia koskevia myyttejä ja tosiasioita

Taulukko 2. Ammattiryhmät

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kyselylomake

LIITE 2. Saatekirje

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee seksuaalirikosten uhrien kohtaamista. Toteutan tutkimuksen, sillä aihe on minulle seksuaalineuvojana ja sosionomina tärkeä sekä ammatillisesti kuin yhteiskunnallisesti. Arvioiden mukaan 91 % raiskauksien ja seksuaalisen väkivallan uhreista on naisia ja 99 % näiden rikosten tekijöistä on miehiä (Cal Poly Humboldt University. (Viitattu 6.9.2023). Ulkomaisessa ja suomalaisessa mediassa nousee jatkuvasti esille, miten huonosti seksuaalirikosten uhreja on kohdattu eri ammattilaisten toimesta eri kentillä. Usein otsikoissa näkee, miten uhria ei ole uskottu, häntä on vähätelty, syyllistetty tai häneltä on kysytty epäasiallisia kysymyksiä. Koska suurin osa uhreista on naisia, kiteytyy heidän kohtaamiseensa myös paljon naisvihaa. Olen kiinnostunut tutkimaan, miten kohtaaminen on Suomessa koettu. Poliisin arvion mukaan suurin osa raiskauksista jää ilmoittamatta (RIKU-lehti, 2018, 12. Viitattu 6.9.2023.)

Siihen, että uhrit eivät uskalla ilmoittaa kokemuksistaan liittyy paljolti se, miten yhteiskunnassa seksuaalirikoksista puhutaan ja miten heidät kohdataan. Tapahtumaan liittyy paljon häpeän ja syyllisyyden tuntemuksia. Tämä yhteiskunnassa vallitseva uhreja syyllistävä ilmapiiri on todennäköisin syy sille, että rikoksia ei ilmoiteta poliisille. Tästä syystä haluan selvittää, miten uhrit kokevat kohtaamiset ammattilaisten kanssa ja nouseeko ilmi tiettyjä ammattiryhmiä, joilla taidot kohtaamiseen ovat erityisen huonot.

Uhrien kokemuksen selvittäminen on äärimmäisen tarpeellista, jotta kohtaamista voitaisiin kehittää. Täytyy tietää, miten kohtaamisessa onnistutaan, miten epäonnistutaan ja onko kohtaamisen onnistumisessa suuria eroja ammattiryhmien välillä. Uhrien tyytyväisyyden selvityksen myötä tulee käymään ilmi missä ammattiryhmissä on lisäkoulutuksen tarve kohtaamisen suhteen. Uhrien asemaa edistämällä tutkimus edistää samalla myös riskiryhmien asemaa.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE

Tässä kappaleessa esitellään tutkimuksen tarkoitus ja tavoite. Tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitetta ovat ohjanneet erilaisten yhteiskunnallisten elinten luomat tilastot ja huolet. Kappaleessa avataan myös opinnäytetyön päätutkimuskysymys, alatutkimuskysymykset sekä tutkimusongelma ja kerrotaan aiemmista saman aihepiirin suomalaisista tutkimuksista. Aiemmin toteutetuista tutkimuksista kaksi on Pro Gradu ja yksi on väitöskirja.

2.1 Tarkoitus ja tavoite

Seksuaalirikosten riskiryhminä ovat vammaiset lapset- ja nuoret sekä sateenkaari- nuoret (THL, 2022. Viitattu 5.9.2023). Vuoden 2017 Tasa-arvobarometrin mukaan lähes 40 % naisista on kokenut viimeisen kahden vuoden aikana seksuaalista häirintää ja alle 35-vuotiaista naista yli puolet (STM, 2018, 32. Viitattu 4.9.2023). Euroopan perusoikeusviraston mukaan Suomi on yksi Euroopan Unionin vaarallisimmista maista naisille (FRA. Viitattu 6.9.2023). Lasten seksuaalisissa hyväksikäyttötapaissa sukupuolen suhde on keskimäärin yksi poika neljää tyttöä kohden. (Åhberg, 2017, 67.)

Tilastojen varjolla on selvää, että naiset ovat korostetussa uhrin asemassa seksuaalirikoksissa ja tekijä on useimmiten mies. Koska ilmiö on laaja ja koskettaa isoa osaa väestöstä, on ammattilaisten kohtaamisella uhrien kanssa valtava merkitys. YK:n naisten syrjinnän vastaisen sopimuksen noudattamista valvova CEDAW-komitea on arvioinut Suomen suoriutumista lokakuussa 2022. Komitea on huolissaan naisten kohtaaman väkivallan määrästä Suomessa ja on esittänyt ehdotuksia, jotta sitä saataisiin vähennettyä. Nämä ehdotukset koskivat lainsäädäntöä, politiikka-toimia, koulutusta ja resursseja. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2022. Viitattu 5.9.2023.)

Erityisen huolissaan komitea oli muun muassa

- Eri ammattilaisten osaamisen tasosta ja koulutustarpeesta naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen. Näitä ammattilaisia ovat tuomarit, syyttäjät ja poliisit.
- Raiskausten aliraportoinnista ja puutteellisesta käsittelystä rikosprosessissa.
- Turvakotipalvelujen riittävydestä.
- Naisiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän tehokkaasta torjumisesta.

(Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2022. Viitattu 5.9.2023.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa seksuaalirikosten uhrien kokemuksia kohdatuksi tulemisesta eri ammattilaisten toimesta ja saada uhrien ääni kuuluviin. Selvitän millaisiksi uhrin ovat kohtaamisensa rikoksen tiimoilta eri ammattilaisten kanssa kokeneet. Erityisesti haluan selvittää, onko heidän kokemustaan vähätelty ja ovatko he pitäneet kohtaamisia laadukkaina. Uhrin tavoitettiin aikuisille suunnatusta Facebook ryhmästä.

Opinnäytetyöni kartoittaa ja selvittää, mutta myös esittelee vastaajien luomia kehittämisehdotuksia. Opinnäytetyö tavoittelee seksuaalirikosten uhrien yhteiskunnallisen aseman parantamista. Jakamalla informaatiota ja kehityskohtia, pystytään ammattilaiskentillä havahtua siihen, miten toimitaan väärin ja miten oikein. Tuloksien myötä voidaan päätellä, ketkä ammattilaiset tarvitsevat lisäkoulutusta uhrien kohtaamiseen ja keiden ammattilaisten kohdalla kohtaaminen on laadukasta. Jokaisella uhrilla on oikeus tulla inhimillisesti ja sensitiivisesti kohdatuksi kenen tahansa ammattilaisen toimesta.

2.2 Tutkimuskysymys ja tutkimusongelma

Päättökysymykseni on: miten uhrin kohdataan ammattilaisten toimesta ja ovatko he tyytyväisiä kohtaamisiin. Alakysymykseni esitän:

1. Keiden ammattilaisen kanssa uhrin kohtaaminen on ollut onnistunein.
2. Keiden ammattilaisten kanssa uhrin kohtaaminen on ollut epäonnistunein
3. Miten uhrin itse kehittäisivät kohtaamistyötä.

Tutkimusongelmana on selvittää, millä tavoilla eri ammattilaiset kohtaavat seksuaalirikosten uhreja. Seksuaalisuus, seksuaalirikokset sekä erityisesti naisten itsemääräämisoikeudet ovat yhteiskunnallisesti edelleen tabuja. Seksuaalisuus tänäkin päivänä on monella tapaa vaiettu ja se koetaan kiusallisena puheenaiheena.

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Kati Kampilla, 2011, tutkii Pro Gradussaan ”Mikset kieltäydy?”, raiskauksiin liittyviä asenteita. Tutkimuksessaan Kampilla selvitti naisten vastuuta raiskaukseen sekä tekijälle lieventäviä asiahaaroja. Tutkimuksessa kävi ilmi, että naisten vastuuseen suhtautuivat kaikista ankarimmin nuorimmat ja vanhimmat vastaajat. Naista ei yleisesti vastuutettu raiskauksesta, mutta silti 54 prosenttia vastaajista hyväksyi lieventävän asianhaaran raiskaajalle. Tutkimustulosten mukaan raiskauksista ja seksuaalisesta väkivallasta keskusteltaessa vallitsee paljon raiskausmyyttejä ja stereotyyppioita. (Kampilla, 2011.)

Pauliina Lampinen, 2007, tutkii Pro Gradussaan ”Raiskattu mies”, miehiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa. Tutkimuksen tehtävänä on tarkastella mieheyden, maskuliinisuuden ja seksuaalisen väkivallan kytkeytymistä. Lampinen tarkastelee tutkimuksessaan miehiä uhreina. Tutkimuksessa nousi jatkuvasti teemoiksi sukupuoliroolit ja oletukset, uhriutumisen kokemus suhteessa sukupuolirooliin ja seksuaalinen väkivalta vaikeana, häpeällisenä ja leimaavana kokemuksena. (Lampinen, 2007.)

Minni Leskinen, 2022, käsittelee väitöskirjassaan ”Seksuaalinen itsemääräämisoikeus”, rikosoikeuden muutosta ja feministisen oikeusfilosofian mahdollisuutta. Leskinen taustoittaa väitöskirjassaan kuutta artikkelia oikeushistoriallisesti sekä syventää niissä esitettyjä väittämiä erityisesti feministisen filosofian suuntaan. Hän sitoo artikkeleiden oikeuspoliittiset näkökulmat uuteen seksuaalirikos lainsäädäntöön, jonka Suomen hallitus esitti vuonna 2022. (Leskinen, 2022.)

3 SEKSUAALIRIKOKSET

Tässä kappaleessa syvennyttään seksuaalirikosten teoriaan. Seksuaalirikoksia esitellään yhteiskunnallisesta ja juridisesta näkökulmasta, sekä mitkä niiden vaikutukset ovat uhriin. Esittelyn lisäksi kappaleessa määritellään mitä seksuaalirikokset ovat ja kumotaan niihin liittyviä uskomuksia tutkimustiedolla. Teoriassa tarkennetaan erilaisia seksuaalirikosten ilmenemismuotoja sekä nostetaan esiin seksuaalirikokset globaalina ilmiönä. Seksuaalirikoksen kokonaisvaltaista vaikutusta uhriin tarkastellaan niin fyysisten, psyykkisten kuin sosiaalistenkin ulottuvuuksien kautta.

3.1 Seksuaalirikokset yhteiskunnassa

Seksuaalirikos on ihmisen seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kajoava rikos. (Minilex. Viitattu 6.9). Itsemääräämisoikeus on yksilön perusoikeus määrätä omasta elämästään sekä päättää itseään koskevista asioista. Se merkitsee oikeutta yhdenvertaisuuteen, vapauteen ja koskemattomuuteen. (THL, 12.4.2023. Viitattu 6.9.2023). Seksuaalinen väkivalta on ihmisoikeusrikos. Seksuaalista väkivaltaa ei voida käsitellä ottamatta huomioon sen globaalia kohdistusta etenkin naisiin. Naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta on maailmanlaajuista ja siihen liittyy juurtunut misogonia, jonka taustalla on patriarkaalinen kontrolli. Seksuaalinen hyväksikäyttö sekä raiskaus ovat erittäin yleisiä. Ne eivät ole intohimorikoksia, vaan opportunistisia, laskelmoituja tekoja, joissa valtaa väärinkäytetään. (Koutaniemi & Leinonen, 2020, 9–10.)

Seksuaalista väkivaltaa on kaikki sellainen seksuaalinen toiminta, millä rajoitetaan tai loukataan yksilön fyysistä ja tai psyykkistä itsemääräämisoikeutta. Seksuaaliseen väkivaltaan ei aina välttämättä liity fyysinen väkivalta, vaan se voi myös olla ihmisen avuttoman tilan, kehittymättömyyden, sairauden tai riippuvuussuhteen hyväksi käyttämistä. Seksuaalista väkivaltaa on seksuaalinen hyväksikäyttö- ja häirintä, ahdistelu, raiskaus, prostituutioon pakottaminen, sukuelinten silpominen, seksiteollisuuden ihmiskauppa sekä grooming. Grooming on lapsen seksuaalista

houkuttelemista. (Åhberg, 2017, 67). Seksuaalista hyväksikäyttöä on, kun joku asemaansa hyväksikäyttäen saa toisen osallistumaan sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavaan tekoon. (Finlex. Viitattu 6.9.2023) Raiskaukseksi lasketaan sukupuoliyhteys henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. (Finlex. Viitattu 6.9.2023.)

Seksuaalinen häirintä- ja ahdistelu on yksipuolista, ei-toivottua seksuaalista käyttäytymistä, mikä loukkaa toisen koskemattomuutta. Siihen liittyy usein halventava, nöyryyttävä ja ahdistava ilmapiiri. Seksuaalinen huomio muuttuu häirinnäksi, kun kohde ilmaisee sen olevan ei-toivottua. (Naistenlinja. Viitattu 5.9.2023.)

Konkreettisesti seksuaalista häirintää voi olla sukupuolisesti vihjaavat eleet, ilmeet, härskit puheet, kaksimieliset vitsit sekä kehoa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset ja utelut. Seksuaaliseksi häirinnäksi lasketaan myös pornoaineistot, seksuaaliset kirjeet, -sähköpostit, -tekstiviestit -ja puhelut. Myös koskettelu sekä sukupuoliyhteyttä ja muuta kanssakäymistä koskevat ehdotukset ja vaatimukset ovat seksuaalista häirintää. Tällainen häirintä saa ihmisen tuntemaan olonsa noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi. (Åhberg, 2017, 72–73.)

Seksuaalirikoksiin liittyy paljon myyttejä, tabuja sekä häpeää. Nämä saattavat estää uhreja hakemasta sekä saamasta apua, sillä he kokevat syyllisyyttä. (Åhberg, 2017, 67). Seksuaalisen väkivallan maailmanlaajuisia piirteitä on sukupuolittuneisuus ja se, että suurin osa uhreista on naisia ja tekijöistä miehiä. Aiheeseen liittyy piilorikollisuutta, sillä valtaosa teoista ei tule tietoon viranomaiselle. Kyseessä on sana sanaa vastaan tilanne, joka tuottaa todistusoikeudellisia haasteita. Suostumuksen huomioiminen on haasteena, sillä tekoa määritetään usein väkivallan kautta. Uhri vaikenee ja sulkeutuu, koska teko altistaa häpeälle ja itsesyytöksille. Teko aiheuttaa psyykkisiä vammoja ja traumatisoi. (Niemi, Keinulainen, Honkatukia, 2017, 190.)

Taulukko 1. Raiskauksia koskevia myyttejä ja tosiasioita (Niemi ym. 2017, 221.)

MYYTTI:	TODELLISUUS:
Tuntematon mies raiskaajana	Nainen tuntee raiskaajana olevan miehen
Raiskaaja käyttää asetta ja raiskaus tapahtuu ulkona pimeään aikaan	Raiskaus tapahtuu uhkaamalla tai pakottamalla minä kellonaikana tahansa, useimmiten sisätiloissa
Näkyviä vammoja tulee aina raiskauksen yhteydessä	Fyysisiä vammoja aiheutuu vain osalle raiskauksista
Raiskausta vastustetaan uhrin kaikilla keinoilla	Raiskaus arvioidaan liian vaaralliseksi, joten uhri ei uskalla vastustella tai lamaantuu
Naiset ottavat riskejä viettelevällä olemuksella ja pukeutumisella.	Raiskaajat usein tuntevat uhrin tai valitsevat uhrinsa
Rikosilmoitus poliisille tehtäisiin oikeista raiskauksista uhrin toimesta	Rikosilmoituksen tekeminen ei ole helppoa ja nopeaa. Sen tekemisessä on monta vaihetta
Raiskauksien uhrit käyttäytyvät samalla tavalla.	Raiskauksien seuraukset koetaan eri tavalla
Naiselle raiskaus on pahinta mitä voi tapahtua	Raiskauksia ja seksuaalista väkivaltaa tapahtuu useille naisille. Niistä suurin osa pystyy selviytymään

Taulukossa 1. esitellään yleisimpiä raiskaukseen, tekijään sekä uhriin liittyviä myyttejä ja, miten asiat todellisuudessa ovat. Uskomuksena on, että raiskaaja valitsee tuntemattoman naisen. Raiskaus tapahtuu ulkona, pimeässä, väkivaltaa käyttäen. Nainen aiheuttaa raiskatuksi tulemisen omalla viettelevällä käytöksellään. Totuus on kuitenkin se, että raiskaaja yleensä tuntee uhrinsa. Raiskaus tapahtuu sisätiloissa ja keinoina käytetään uhkailua ja pakottamista. Fyysisiä vammoja ei juuri-kaan ole näkyvissä, koska seksuaalirikoksen uhri ei uskalla vastustella.

Myytit ja ympäröivä kulttuuri vaikuttavat negatiivisesti avun hakemiseen. Seksuaaliseen väkivaltaan liitetään monia myyttejä ja uskomuksia, joilla on negatiivinen vaikutus uhrin ja auttajien toimintaan. Uhri saattaa vältellä tapahtumasta puhumista, hoitoon ja tukipalveluihin hakeutumista tai rikosilmoituksen tekemistä, sillä hän pelkää leimautuvansa. Uhri saattaa syyllistää itseään kokemastaan, jonka vuoksi avun hakeminen ja saaminen saattaa siirtyä. Suurin osa seksuaalisesta väkivallasta pysyy piilorikollisuutena eikä näy tilastoissa. Ihmiset luulevat väärin rikosilmoitusten olevan yleisiä ja raiskauslukujen liioiteltuja. Todellisuudessa suuri osa uhreista ei tee rikosilmoitusta, koska he eivät koe järjestelmän tukevan ja rohkaisevan heitä ilmoituksen tekemiseen. (Nipuli & Bildjuschkin, 2016, 16.)

Vääriä uskomuksia on olemassa myös seksuaalisen väkivallan luonteesta ja väkivallan fyysisistä merkeistä. Tavallisesti ajatellaan, että seksuaaliseen väkivaltaan tulee liittyä toisenlaistakin fyysistä väkivaltaa. Fyysiset jäljet tai niiden puuttuminen eivät oikeasti kerro onko kyseessä ollut väkivaltaa. Seksuaalista väkivaltaa tapahtuu aina kun suostumus tekoihin puuttuu, riippumatta siitä onko uhri kyennyt puolustautumaan tai onko tekijä tehnyt fyysistä väkivaltaa. Sitä helpompi tekijän on pakottaa uhri ilman muuta fyysistä väkivaltaa seksuaalisiin tekoihin, mitä lähempi hän uhrille on. (Nipuli ym. 2016, 17.)

3.2 Seksuaalirikosten vaikutus uhriin

Seksuaalisella väkivallalla on uhrille monia seuraamuksia, joita ovat muun muassa elämänhallinnalliset vaikeudet, univaikeudet, itsetuhoisuus, yksinolon vaikeus

sekä arvottomuuden ja häpeän tunteet. Uhrilla voi olla myös pelko siitä, että joutuu uudelleen seksuaalisen väkivallan kohteeksi. Uhrin ympärillä olevilla ihmisillä voi olla uhriin syyllistävä ja tuomitseva suhtautuminen. Uhrin kokevat oikeuslääketieteelliset tutkimukset erittäin vaikeiksi, sillä niissä tarkastellaan samaa aluetta, mihin väkivaltaa on kohdistettu. Seksuaalisen väkivallan uhriksi joutunut ei välttämättä pysty itse hakemaan apua tapahtuman jälkeen. Voidakseen selviytyä, tarvitsisi uhri pitkäkestoista apua, selviytymiseen uskomista, turvallisuuden tunnetta ja tukea tunteidensa kohtaamisessa. (Åhberg, 2017, 68.)

Seksuaalinen väkivalta voi vahingoittaa ja traumatisoida uhria syvästi. Seksuaalisuus on yksi terveyden ulottuvuuksista ja osa ihmisyyttä. Seksuaalisuuteen kuuluu ihmisen käsitys omasta identiteetistä, kehosta sekä minäkuvasta. Turvallisuuden tunteen luottamus rikotaan seksuaalisella väkivallalla. Seksuaalisuutta loukattaessa, loukataan samalla koko ihmisyyttä, ja tämä tekee siitä erityisen traumatisoivaa. Seksi perustuu suostumukseen ja tuottaa mielihyvää, kun taas seksuaalisessa väkivallassa teot ovat vallan- ja voimankäyttöä sekä luovat pelkoa. (Nipuli ym. 2016, 15.)

Seksuaalinen väkivalta loukkaa koko ihmisyyttä, sillä seksuaalisuus on erittäin intiimi, yksityinen ja haavoittuvainen osa ihmistä. Kaltoinkohtelun myötä vaikeutuu ihmisen mahdollisuus kokea seksuaalista mielihyvää, nautintoa sekä lämmintä, kunnioittavaa ja tasavertaista kumppanuutta. Seksuaalinen väkivalta saattaa vääristää käsityksiä ihmissuhteista, luottamuksesta, vartalosta, sukupuolesta ja läheisyydestä. Seksuaalisuutta vahingoittavat kokemukset voivat iskeä erittäin syvästi ihmisen omaa seksuaalisuutta ja sisintä, että niiden näyttäminen toisille kanssa voi tuntua mahdottomalta pitkänkin ajan jälkeen. Seksuaalinen väkivalta, hyväksikäyttö sekä kaltoinkohtelu ovat yksipuolista ja ei-toivottua toimintaa, jotka eivät kunnioita uhrin yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta, henkilökohtaisia oikeuksia ja rajoja. Yksityisyyden suojelun tarve ja seksuaalisuuden intiimiys vaikeuttavat kokemuksista kertomista. (Kallio, 2015, 10.)

Kokemukset voivat vaikuttaa uhrin kokemukseen olla ihmissuhteissa. Kokemuksen laatu, kesto, uhrin omat voimavarat sekä aiempi elämä vaikuttavat uhrin reaktioon koettuun tapahtumaan. Ei ole olemassa yksittäisiä oireita, joista seksuaalirikoksen uhrin pystyy tunnistamaan, eikä myöskään ainoata hoitomuotoa, jolla tapahtumasta pystyy toipumaan. Uhrin nuori ikä tekohetkellä vaikeuttaa hänen pystyvyytään kertoa ja kuvailla tapahtumaa ja nuorilla on korkein tarve aikuisten suojelulle. Teoista, jotka ovat läheisen, luotetun tai tärkeän ihmisen tekemiä, on erityisen vaikea avautua. Uhrit kokevat usein vahvaa avuttomuutta, mikä luo väärää luuloa siitä, ettei tilanteesta ole ulospääsyä tai että hän on itse syyllinen. Nämä teot ovat kuitenkin aina tekijän syytä, riippumatta siitä, miten alistuvainen, suostuvainen tai hyväuskoinen uhri on jossain vaiheessa tekoa ollut. (Kallio, 2015, 12.)

Seksuaalisen väkivallan kokemukset voivat aiheuttaa psyykkistä ja fyysistä oireilua erilaisina kipuina, sairauksina tai vaikkapa runsaana päihteiden käyttönä. Toipumisen kannalta on tärkeintä, että uhrin kokemus tulee kuulluksi ja avatuksi. Tapah-
tuneesta kertomista hankaloittaa uhrin pelko toisten vähättelystä tai uhrin itsensä syyllistäminen. Erityisesti häpeän tunteminen on raskasta ja vie uhrilta valtavasti voimavaroja. Negatiivisten selviytymiskeinojen käyttö, joiden tavoitteena on kieltää ja turruttaa vaikea kokemus, hidastavat toipumista. (Kallio, 2015, 12). Seksuaalisen väkivallan jälkeen uhri tavallisesti kokee voimakkaita tunnereaktioita, erilaisia kehollisia tuntemuksia, univaikeuksia ja traumaattisen kokemuksen uudelleen elämistä takaumina. (Nipuli ym. 2016, 16.)

Oikeuslääketieteelliset tutkimukset tulisi tehdä mahdollisimman nopeasti tapahtuman jälkeen, mutta uhri saattaa elää jopa viikkoja sängyssään vaieten sekä yrittäen pyyhkiä tapahtuman mielestään. (Åhberg, 2017, 71.)

Uhri voi alkaa häpeämään seksuaalisia halujaan. Hän saattaa ruveta välttelemään seksiä ja pitämään sitä uhkaavana tunkeutumiselta kehoon. Olostaa tulee häpäisty ja liattu. Lähestyminen sekä läheisyys alkavat tuntumaan uhkalta minuuden rajoja kohtaan. Ihmisten päästämisestä lähelle tulee vaikeaa ja rakastaminen tuntuu turvalliselta vain etäältä. Uhri saattaa alkaa muokkaamaan omia ajatuksiaan tekijästä,

teosta sekä itsestään. Hän saattaa pitää tapahtunutta omana häpeänään ja syyttää itseään turmeltuneesta seksuaalisuudestaan. (Reenkola, 2014, 214.)

Uhri saattaa myös alkaa ajattelemaan, että olisi itse syyllistynyt viettelyyn ja aiheuttanut teon. Tämä saattaa muuttua syyllisyyden tunteeksi koko omasta seksuaalisuudesta. Uhreilla seksuaalielämän haasteet ja luottamuspuola ihmisiin ovat yleisiä. (Reenkola, 2014, 217.)

Insestin uhrien kohdalla on yleistä, että he saavat depersonalisaatio-oireita. Tämä tarkoittaa, että uhri kokee itsensä vieraaksi sekä poissaolevaksi. Tämä on suoja-mekanismi, jossa irtaannutaan kehosta sellaisissa kokemuksissa, joissa sietokyky on ylitetty. Useat ihmiset ovat kuvailleet kehosta irtaantumista niin, että ikään kuin olisivat leijailleet katossa ja katselleet tekoa. Suojautumismekanismi vieraan-nuttaa ihmisen omasta kehostaan ja vaatii energiaa. Kehosta tulee ”varastettu ruumis”, jonka kokema ei ole hänen omansa. Kokemus voi myös myöhemmin muuttua pakkoajatukseksi. Kokemus tekee vaurioita ajattelutoimintoihin ja symbolien muodostumiseen mikä häiritsee oppimista ja muistia. (Reenkola, 2014, 216.)

4 SEKSUAALIRIKOSTEN UHRIEN KOHTAAMINEN

Tässä kappaleessa syvennytään teorian kautta tarkastelemaan naisen asemaa seksuaalirikoksen uhrina myös yhteisön näkökulmasta. Naisten asema seksuaalirikoksen uhrina on enemmistö ja rikoksen tekijäksi profiloidaan useimmiten mies. Kappaleessa esitellään myös tekijälle tyypillisiä taustoja, motiiveja sekä tapahtumia, jotka voivat johtaa seksuaalisesti väkivaltaiseen käytökseen. Kappaleessa korostetaan myös laadukkaan kohtaamisen merkitystä sekä määritellään, miten uhrin voi kohdata tätä tukien.

4.1 Naiset seksuaalirikosten uhreina

Seksuaalista väkivaltaa on monenlaista ja sen uhriksi voi joutua kuka tahansa riippumatta iästä, sosiaalisesta statuksesta tai ulkonäöstä. Seksuaalirikokset ovat sukupuolittuneita, koska enimmäkseen uhreina ovat naiset tai tytöt ja tekijänä mies. Uhri ja tekijä voivat silti olla mitä tahansa sukupuolta. (Kaukonen, Raijas, Silver, Valkama, 2003, 15.)

Monissa kulttuureissa naisen häpeää ja kunniaa määritetään neitsyyden mukaan. Kunniamurhat sekä kunniaan liittyvä väkivalta juontaa juurensa yhteiskunnan naisia sortavasta sukupuolijärjestelmästä, joka on väline, jolla heitä ja heidän seksuaalisia halujaan kontrolloidaan. Naisia pelotellaan neitsyyden menettämällä, mutta myös raiskaamisella häpäistään naisen kunniaa tai sitä pidetään välineenä häpäistä ”vihollismiesten” kunniaa. Seksuaalirikoksia tarkastellessa ei saa unohtaa silpomisia ja ympärileikkauksia. Joissain yhteisöissä uskotaan tämän suojaavan naisen neitseellisyyttä. (Reenkola, 2014, 176.)

4.2 Seksuaalirikosten tekijät

Seksuaalirikoksiin sisältyy usein väkivaltaa. Seksuaalirikosten psyykinen tausta eroaa silti väkivaltarikoksista. Suomessa ilmoitettujen seksuaalirikosten joukossa on tasaisesti kolme pääkategoriaa: raiskaukset, lapsiin kohdistuvat seksuaalirikok-

set ja muut, kuten paritusrikokset ja sukupuolisiveellisyyden loukkaukset. Avioliitossa tapahtuva raiskaus on kriminalisoitu Suomessa vuonna 1994 ja seksuaalinen ahdistelu vuonna 2014. Tilastointiin tuo haastetta se, että vain osa seksuaalirikoksista ilmoitetaan viranomaisille. Raiskaajien profiilista, raiskaustyypeistä ja motiiveista on tehty tutkimuksia, joiden perusteella raiskaajan on profiloitu yleensä olevan 16–30-vuotias mies. (Haapasalo, 2017, 246.)

Arvioidaan, että noin joka kolmannessa tapauksessa tekijä ja uhri ovat ennestään tuttuja. Raiskaajien joukossa esiintyy usein epäsosiaalista käytöstä, muita rikoksia ja päihteiden käyttöä. Taustalla on yleensä myös lapsuuden traumaattisia kokemuksia, lapsuuden kaltoinkohtelua, psyykkisiä ongelmia, lastensuojelutoimenpiteitä, perheen vuorovaikutushäiriöitä, perheen hajoamista ja vanhempien menetyksiä. Lapsuuden kaltoinkohtelu on merkittävä riskitekijä seksuaaliselle väkivallalle. Tutkimukset ovat osoittaneet, että aikuisilla seksuaalirikollisilla on enemmän lapsuuden seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia kuin muilla rikollisilla. Psykkiset ongelmat sekä persoonallisuushäiriöt ovat yleisiä raiskaajien keskuudessa. (Haapasalo, 2017, 246.)

Useimmiten tekijä ja uhri ovat toisilleen tuttuja tai tutustumistilanteessa ja seksuaalisen väkivallan tekopaikkana on tekijän tai uhrin koti. Merkittävän iso osa seksuaalisesta väkivallasta, tapahtuu lähisuhteissa. Kumppanin tekemä väkivalta aiheuttaa uhrissa ristiriitaisia tunteita ja tätä voi olla hyvinkin vaikea käsitellä. Puolison toteuttama väkivalta voi olla toistuvaa. Selviytyäkseen kokemastaan, uhri saattaa vähätellä sitä tai sen vakavuutta. Sitä voi olla erittäin hankala sanoittaa seksuaaliseksi väkivallaksi. Uhri voi myös pelätä, että häntä syyllistettäisiin väkivaltaiseen suhteeseen jäämisestä tai, että häntä ei uskottaisi. (Nipuli ym. 2016, 16.)

Suomessa astui voimaan uusi seksuaalirikoslainsäädäntö 1.1.2023. Uuden lain myötä vahvistetaan jokaisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja suojataan koskemattomuutta. Uuden lain mukaan raiskauksen määritelmä perustuu

nykyään suostumukseen. Vapaaehtoisuuden puute on keskeistä myös muissa seksuaalirikoksissa. Rikoslakia uudistaessa, myös seksuaalirikosten rangaistukset koventivat. (Oikeusministeriö. Viitattu 15.3. 2024.)

Naisiin kohdistetusta seksuaalisesta aggressiosta on kehitetty oma malli. Tässä mallissa mainitaan kaksi tietä, jotka voivat johtaa seksuaaliseen aggressioon: vihamielinen maskuliinisuus ja seksuaalinen promiskuiteetti. Promiskuiteetti tarkoittaa sitoutumatonta seksuaalikumppaneiden valintaa ja useita irtosuhteita. Lapsuus, joka on pitänyt sisällään väkivaltaa sekä vihaa saattaa johtaa sellaisiin persoonallisuuden ominaisuuksiin ja asenteisiin, mitkä tukevat aggressiota ja pakottamista.

Tällaiset lapsuudenkokemukset voivat aiheuttaa seksuaalista aggressiota, mikäli seksuaalinen promiskuiteetti on yhdistynyt vihamielisyyteen. Lapsena koettu vihamielisuus, seksuaalinen promiskuiteetti, rikollisuus sekä vihamielinen persoonallisuus ovat keskiössä aggressiivisessa käytöksessä. Empiirisissä tutkimuksissa on vahvistettu, että seksuaalirikollisten lapsuuteen on liittynyt turvattomia kiintymissuhteita sekä väkivaltaa, jotka ovat jatkuneet aikuisuuden ihmissuhteisiin luoden empatian puutetta. Tekijöillä on saattanut olla jo lapsena naisista seksistisiä ajatuksia. Tällaisia ajatuksia ovat voineet olla naisen objektisointi ja naisen paikka miestä alisteisemmassa alemassa. Tekijä on voinut ajatella, että mies on oikeutettu saamaan ja vaatimaan naiselta seksuaalisia tekoja mielensä mukaisesti. (Haapasalo, 2017, 263–264.)

4.3 Laadukkaan ammatillisen kohtaamisen merkitys

Kohtaaminen on tilanne, jossa ihmiset kuuntelevat toisiaan, haluavat tulla ymmärretyksi sekä ymmärtää toisiaan. (Leppänen, 2020. Viitattu 6.9.2023). On merkityksellistä, että uhrille kerrotaan mitä hänelle tehdään ja perustellaan syyt, että miksi. Uhrin ei olisi hyvä jättää pitkäksi aikaa odottamaan yksin. Hänellä on aina oikeus lääketieteellisiin tutkimuksiin, teki hän rikosilmoituksen tai ei. Uhrin saadessa tietoa tapahtuman psyykkisistä ja fyysisistä vaikutuksista, saattaa tämä auttaa häntä

tiedostamaan tuntemuksiaan sekä rauhoittaa. On tärkeää, että uhrille on saatavilla kirjallista tietoa sekä jatkohoitomahdollisuuksia. Uhrille tulee antaa toivoa sekä lupa toipumiseen. Hänen täytyy saada kokea tulevansa kuulluksi ja uskotuksi. Jo ensimmäisellä kohtaamisella on valtava vaikutus siihen, kuinka seksuaalirikoksen uhri suhtautuu kokemukseensa ja miten hän alkaa puhumaan siitä myöhemmin. Esimerkiksi hyväksikäytetty lapsi ei välttämättä kerro enää kokemastaan, mikäli häntä ei ensimmäisellä kerralla uskota. (Åhberg, 2017, 68–69.)

Uhrien auttajat kokevat usein seksuaalirikoksen uhreja kohdatessaan voimattomuutta sekä keinottomuutta. Uhria ei välttämättä tunnisteta tai osata kohdata. Uhrin voi olla vaikeaa tunnistaa kokemaansa seksuaaliseksi väkivallaksi. Aiheeseen liittyessä kaksi isoa tabua väkivallalta ja seksuaalisuus, saattaa olla, että asia siivutetaan tai uhri ohjataan nopeasti muualle eikä kohtaamista tapahdu laisinkaan. Miesten ja poikien kohdalla kysytään liian harvoin seksuaalisen väkivallan mahdollisuudesta. (Åhberg, 2017, 67.)

Läheisten ja ammattiauttajien kommenteilla ja reagoinnilla on suuri merkitys uhrin toipumisessa. Tärkeintä onkin saada uhrin rinnalle luotettava, uskova, kuunteleva ja läsnä oleva ihminen, joka tarvittaessa osaa saattaa toisenlaisen avun piiriin. (Kallio, 2015, 12.)

Kuulluksi tuleminen ja tuen saaminen lisäävät uhrin tunnetta siitä, että hän on jonkun silmissä vieläkin arvokas ja merkityksellinen. Seksuaalisen väkivallan jälkeen uhrilla on suuri hyvien kohtaamisten kaipuu. Tämän takia toipumiseen tarvitaan aina toista ihmistä sekä hänen kanssaan koettua turvallisuutta ja luottamusta. (Kallio, 2015, 36.)

4.4 Uhria tukeva kohtaaminen

Se miten uhria kohdellaan rikoksen jälkeen, vaikuttaa hänen selviytymiseensä. Kohtaajan tulee olla asiallinen, hienotunteinen sekä kunnioittava, jotta luottamus voi syntyä. Uhri saattaa epäillä, ettei häntä uskota ja jotkut kysymykset voivat uhrista tuntua epäilyltä tai vähättelyltä. Kysyjän tulisi kertoa perustelut kysymyksilleen. (Åhberg, 2017, 152.)

Kertomalla seksuaaliväkivallasta ja rajoista voidaan rikkoa aiheen tabuja sekä antaa oikeaa tietoa ja mahdollistaa avunsaanti. Seksuaalisuudesta puhumiseen ei tarvita asiantuntijuutta vaan taitoa kohdata, kuunnella ja tukea. (Oinas, Pietilä, Tuohino, 2020, 54). Ammatilainen ei saa puheellaan vahvistaa myyttejä vaikkapa vähättelemällä tai vastuuttamalla uhria tapahtuneesta. (Oinas ym. 2020, 59.)

Kokemuksen läpikäyminen vie aikaa, ja siihen on annettava tilaa. Kannustus ja positiivinen palaute lisäävät uhrin luottamusta omiin kykyihinsä ja selviytymismahdollisuuksiinsa. Eläminen pelossa syö uhrin voimavarjoja ja sen kieltäminen tai vähätteleminen mitätöi kokemuksen. Pelkoa ei voi järkeillä pois selityksillä. Sen sijaan pelosta puhuminen helpottaa ja auttaa hallitsemaan. Esitutkinnassa ja rikoskäsittelyssä esitetyt kysymykset saattavat tuntua uhrista syyllistäviltä. Tästä syystä on tarpeen valmistella uhria etukäteen siihen, millainen oikeudenkäynti saattaa olla. (Åhberg, 2017, 153.)

Uhrin kohtaamisessa on kyse kriisin keskellä elävän ihmisen kohtaamisesta. Uhria auttavan on ymmärrettävä tunteiden kohtaamisen ja käsittelyn merkitys. Uhrilla saattaa olla vaikeuksia tunnistaa tunteita, joten tunteiden sanoittamisessa auttaminen voi olla avuksi. Lähtökohtana vuorovaikutuksen syntymiselle on kunnioitus. Luottamuksen syntymistä tukevat auttajan vuorovaikutustaidot. (Åhberg, 2017, 153.)

Kohtaamisessa keskeistä on saada luotua aidon kuulemisen ilmapiiri, jossa on läsnä kunnioitus, välittäminen, arvostaminen, kiireettömyys sekä toivo. Kuunneltaessa ollaan kokonaisvaltaisesti läsnä, jolloin auttajan huomio on kohdistunut uhrin tukemiseen. Rikoksen tekijän vastuuseen joutuminen on merkityksellistä uhrin kannalta. Uhri usein kaipaa konkreettista hyvitystä ja täten hänen toipumistaan tukee rikoksen tekijän vastuuttaminen. Mikäli rikollinen pääsee pälkähästä voi uhri kokea olonsa arvottomaksi. Uhrille on erittäin raskasta oikeudenkäynnin lykkäytyminen ja tämä viivästyttää hänen selviytymistään. Apua tulee antaa mahdollisimman pitkään. (Åhberg, 2017, 154.)

Rikoksen uhri kohtaa mahdollisesti paljon eri ammattilaisia. Moniammatillinen yhteistyö onkin usein eduksi, mutta uhrin tulee olla tietoinen auttajien välisestä yhteistyöstä ja kaikkeen tulee olla hänen suostumuksensa. (Åhberg, 2017, 155). Ammatillisessa vuorovaikutuksessa perustana on lähimmäisyys, kanssakulkeminen sekä ihmisyyys. Se on asettumista toisen ihmisen kanssa kasvokkain sekä halua jakaa niin kipukohdat kuin ilotkin toisen kanssa. (Mattila, 2007, 32–33.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä kappaleessa käydään läpi tutkimukselle olennaiset piirteet, menetelmät kohderyhmä sekä tutkimusetiikka. Kappaleessa esitellään tutkimusotteeksi valittu laadullinen tutkimus ja avataan, millä keinoilla tutkimusta lähdetään toteuttamaan. Tutkimuksen vaiheet selitetään auki ja kerrotaan, miten tutkimusetiikka on huomioitu tutkimusta tehdessä alusta loppuun. Aineiston keräämis- ja analysointimenetelmät esitellään sekä tutkimukseen valittu kohderyhmä tuodaan esiin.

5.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusote on laadullinen, mutta yksittäisten kysymysten kohdalla hyödynnetään myös määrällistä tutkimusta. Laadullinen tutkimus on empiiristä ja siinä on kyse empiirisen analyysin tavasta tarkastella aineistoa ja argumentoida (Tuomi ja Sarajärvi, 2009, 22). Laadullinen tutkimus on kvalitatiivista tutkimusta, jossa pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Kvalitatiivinen tutkimus käyttää sanoja ja lauseita, joilla se pyrkii kuvaamaan, tulkitsemaan ja ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä (Kananen, 2017, 35). Laadullinen analyysi koostuu havaintojen yksinkertaistamisesta ja dilemman ratkaisemisesta (Alasuutari, 1999, 39). Määrällinen tutkimus vastaa kysymykseen, kuinka paljon tai miten usein. Se on tutkimusmenetelmä, joka antaa kuvan muuttujien välisistä suhteista ja eroista. Määrällinen tutkimus tarkoittaa kvantitatiivista tutkimusta ja siinä tietoa tarkastellaan numeerisesti (Vilka, 2007, 13–14.)

5.2 Aineiston kerääminen ja kohderyhmä

Uhrien kokemuksia on selvitetty teetättämällä heille kysely sosiaalisessa mediassa suljetussa Facebook ryhmässä: Naisten ja Miestenhuone (k18) Sensuroimaton. Kysely sisältää kysymyksiä, joihin vastaajat saivat kertoa muutamilla lauseillaan kokemuksiaan. Kyselyssä on myös muutama monivalintakysymys sekä asteikkokysymys. Vastaajat saivat kertoa mielipiteitään ja kokemuksiaan. Tavoite vastaajamääränä oli kaksikymmentä ja se täyttyi.

Uhrien kokemusten kerääminen tapahtui Google Forms kyselyn avulla, joka julkaistiin Facebook ryhmässä. Aineisto pysyy Google Formissa muuttumattomana, eikä vastauksia pysty muokkaamaan. Kysely oli täysi anonyymi, eikä vastaajien sähköpostit näy kenellekään. Opinnäytetyö on luettavissa sen valmistumisen jälkeen Theseuksessa.

Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kysely ja sen vastaukset poistetaan. Myös muu mahdollinen materiaali tuhoetaan asianmukaisin menetelmin, sillä aineistoa ei tulla säilyttämään. Ainoastaan aineistosta tehdyt tilastot ja analyysit jäävät opinnäytetyöhön. Opinnäytetyöprosessin ajaksi aineisto on tallennettuna Google tilillä, jossa Forms kyselyn sijainti on. Lomaketta ei varmuuskopioida. Ulkopuoliset eivät pääse aineistoon käsiksi.

Tutkimuksen kohderyhmäksi olen valinnut seksuaalirikosten uhrit. Kohderyhmä kiinnostaa minua, sillä olen toiselta ammatiltani seksuaalineuvoja. Seksuaalioikeuksien edistäminen on minulle tärkeää ja tästä syystä haluankin, että seksuaalirikosten uhrien kohtaaminen on laadukasta ja he kokevat tulevansa ymmärretyiksi. Tutkimukseeni haluan vastaajiksi ihmisiä kaikista erilaisista taustoista sukupuoleen katsomatta. Haluan kuitenkin tässä tutkimuksessani tavoittaa vain täysikäisiä ihmisiä, sillä heidän läpikäymänsä prosessi seksuaalirikosten kohdalla on hyvin erilainen kuin alaikäisten kohdalla.

5.3 Aineiston analysointi

Tutkimuskysymyksenä on selvittää seksuaalirikosten uhrien kohtaamista sekä miten tyytyväisiä seksuaalirikoksen uhrit ovat kohtaamiinsa eri ammattilaisten kanssa. Analysointimenetelmänä käytettiin laadullisen tutkimuksen teoriaan pohjautuvaa sisällönanalyysiä sekä yksittäisten kysymysten kohdalla tilastointia.

Laadullinen sisällönanalyysi muistuttaa pitkälti teemoittelua. Tässä analyysimenetelmässä keskitytään siihen, mitä aiheita, asioita ja teemoja aineistosta ilme-

nee. Teemoittelussa aineistosta etsitään tutkimusongelmalle olennaiset teemat, jotka nousevat toistuvasti esiin. Sitä pidetään sisällönanalyysin muotona. (Kallinen, Kinnunen & Vuori. 2021. Viitattu 15.4.2024.)

Laadullisessa osuudessa on käyty läpi yksitellen jokainen vastaus, joista on etsitty toistuvia teemoja, termejä ja kokemuksia. Vastaukset on jaettu eri ryhmiin ja niistä on luotu kuvioita, tilastoja sekä johtopäätöksiä.

Tutkimuksessa analysoidaan, nouseeko ilmi tiettyjä toimintatapoja tai ammattinimikkeitä ja kohtaavatko uhrit samanlaisia asenteita. Tutkimuksessa selvitetään, pystyykö sen pohjalta tehdä johtopäätöksiä ja yleistyksiä, vai ovatko uhrien kokemukset kohtaamisesta täysin erilaisia toisistaan. Tutkimuksessa hyödynnetään tilastointia prosenttein.

5.4 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikka on tutkijoiden ammattietiikkaa. Tutkimusetiikka edellyttää laadukasta, luotettavaa, avointa ja rehellistä tutkimusta. Tutkimuksen tekeminen ei saa loukata tutkittavien ihmisten yksityisyyden suojaa tai rajoittaa ihmisten oikeutta olla ja toimia tasa-arvoisina yhteiskunnan jäseninä. (Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 12.9.2023). Opinnäytetyötä valmistellessani olen perehtynyt tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeisiin hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyjen käsittelystä. Noudatan opinnäytetyössäni tiettyjä tieteellisen tutkimuksen perusperiaatteita, joita ovat rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja vastuunkanto. (TENK, 2023, 11. Viitattu 17.10.2023). Huolellinen tutkimusetiikka kulkee läpi koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Opinnäytetyössä eettisyys on otettu huomioon alusta loppuun, ilman kompromisseja. Koska aineistossa kysytään arkaluonteisia kokemuksia, ei kyselyssä kerätä henkilötietoja. Kyselyssä kerätään ainoastaan tietoa kohtaamisiin liittyvistä

kokemuksista sekä vastaajan ikä. Kyselyssä ei myöskään kerätä sähköpostiosoitteita. Vaikka kyselyä täyttäessä Googlen Forms alustalla näkyy lomakkeen täyttäjälle itselleen hänen sähköpostiosoitteensa, ei se näy kenellekään muulle.

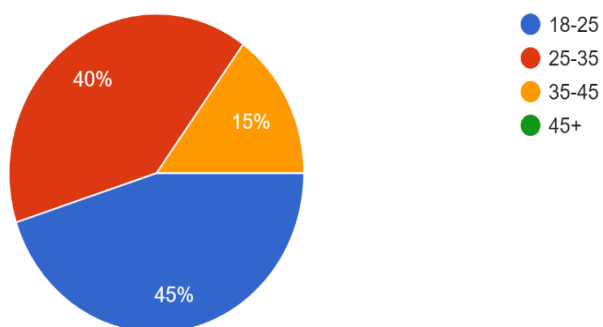
Tiedot, joita kerätään ja käsitellään, ovat kokemuksia ja mielipiteitä, joita ei voida yhdistää kehenkään ihmiseen. Kyselyssä kysytään myös ikähaarukkaa, eikä tarkkaa ikää. Kerättyä aineistoa käsitellään alusta alkaen huolellisesti, eikä sitä jaeta muille osapuolille. Opinnäytetyössä käytetään kunnioittavaa, sensitiivistä kieltä niin sisällössä, kuin kyselylomakkeissakin. Tutkimuksen tarkoitus on eettisin menetelmin luoda hyvää edistäen seksuaalirikosten uhrien asemaa Suomessa, eikä tuottaa mitään harmia kenellekään. Työssä käytetään luotettavia lähteitä ja tutkimus tehdään osana opinnäytetyötä ilman rahoituksia tai lahjuksia. Tutkimuksessa pyritään objektiivisuuteen, eikä omat mielipiteet vaikuta tutkimustulosten analysointiin. Tutkimustulokset esitetään objektiivisesti niitä vääristelemättä. Opinnäytetyötä tehtäessä on toimittu vilpittömästi ja rehellisesti. Lähdeviittaukset ovat esillä eikä plagiointia ole tehty.

6 TULOKSET

Tässä kappaleessa käydään läpi tutkimuksen tuloksia. Vastaajia kyselyyn tuli kaksikymmentä kappaletta, joka oli juuri asetetun tavoitteen verran. Tulokset on esitetty erilaisten kuvioiden ja taulukoiden avulla selkeästi tulkittavaan muotoon.

6.1 Vastaajien tämänhetkinen ikä

Ikäsi nyt
20 vastausta



Kuvio 1. Vastaajien ikä

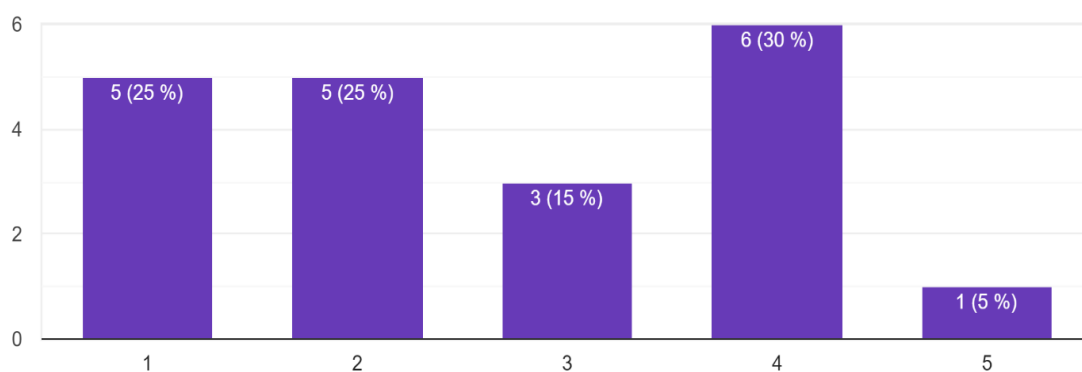
Kyselyssä 40 % vastaajista ilmoitti iäkseen 25- 35, 45 % vastaajista ilmoitti iäkseen 18- 25 ja 15 % iäkseen 35- 45. 45+ ikäisiä ihmisiä ei kyselyyn vastannut.

6.2 Kohtaaminen ammattilaisen toimesta

Kysymyksessä kaksi kysyttiin vastaajilta arviota kohtaamisistaan ammattilaisten kanssa. Ihmiset olivat tasaisen tyytyväisiä kohtaamiinsa ammattilaisten kanssa seksuaalirikoksen uhrina. Vastaajien piti arvioida kohtaamisiaan ammattilaisten kanssa asteikolla 1–5, 1 ollen todella huono ja 5 todella hyvä. 50 % vastaajista valitsi 1 tai 2, 15 % valitsi 3, ja 30 % valitsi 4. Vaikka asteikonumero 5 oli aliedustettu vastaus, ei vastauksissa kohtaamisen laadusta noussut merkittäviä huomioita. Ihmiset olivat tasaisen tyytyväisiä ja tyytymättömiä kohtaamiseen, eikä selkeästi kumpaakaan ääripäätä. Kahdesta kymmenestä vastaajasta kuitenkin vain yksi piti kohtaamista todella hyvänä. (Kuvio 2.)

Asteikolla 1-5, miten onnistuneena pitäisit kohdatuksi tulemista ammattilaisen/ammattilaisten toimesta?

20 vastausta



Kuvio 2. Kohtaamisen onnistuminen ammattilaisen kanssa

6.3 Vastaajien kohtaamat ammattilaiset sekä asiantuntijat

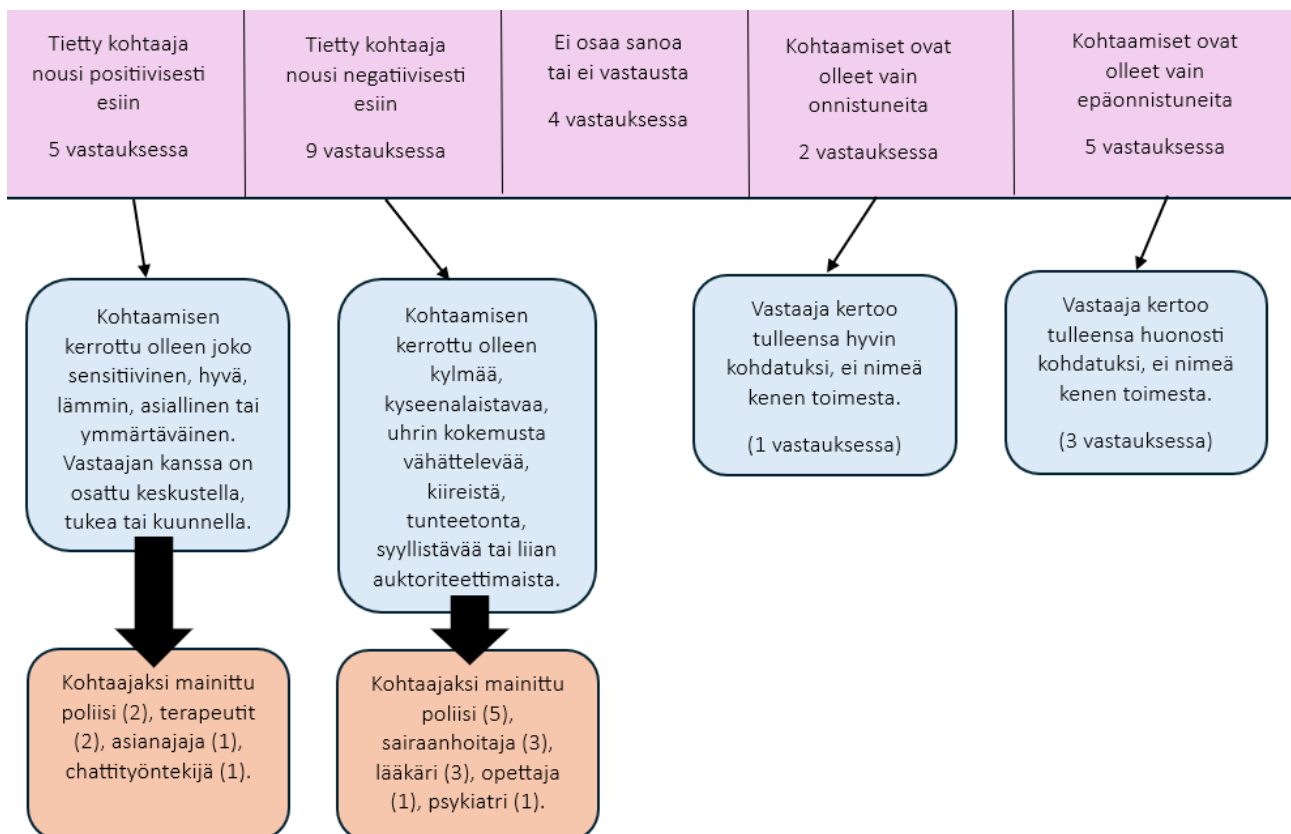
Kysymyksessä kolme vastaajilta kysyttiin heidän kohtaamiaan ammattilaisia (taulukko 2), he ovat seksuaalirikoskokemustaan käsitellessään kohdanneet. Vastaajat olivat listanneet useita eri ammattilaisia, joista useinten mainittiin poliisi (13), erilaiset terapeutit (11), sairaanhoitaja tai psykiatrinen sairaanhoitaja (11) ja lääkäri (8) kertaa. Kerran mainituksi tulivat tuomari, oikeusasteet, työterveys, mielenterveyspalvelut, opettaja, kriisityöntekijä, sosionomi ja Riku-työntekijä. Riku-työntekijä tarkoittaa Rikosuhripäivystyksen työntekijää. Kahdesti mainittuja ammattilaisia olivat chattityöntekijä, gynekologi ja asianajaja. Myös psykiatri tai psykiatrian erikoislääkäri mainittiin 4 kertaa ja psykologi 7 kertaa.

Taulukko 2. Ammattiryhmät

Poliisi	13
Erilaiset terapeutit	11
Sairaanhoitaja/psykiatrinen sairaanhoitaja	11
Lääkäri	8
Psykologi	7
Psykiatri/psykiatrian erikoislääkäri	4
Gynekologi	2
Chattityöntekijä	2
Asianajaja	2
Oikeusasteet	1
Kriisityöntekijä	1
Sosionomi	1
Tuomari	1
Työterveys	1
Riku työntekijä	1
Opettaja	1
Mielenterveyspalvelut	1

6.4 Erot ammattilaisten kohtaamisissa

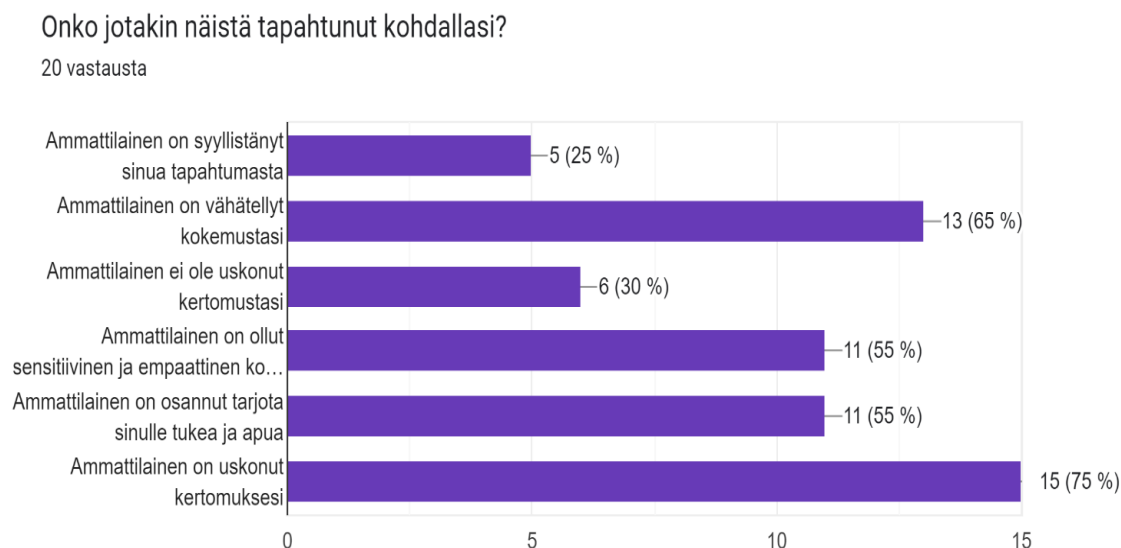
Neljännessä kysymyksessä kysyttiin, että millaisia eroja vastaaja on huomannut eri alojen ammattilaisten toiminnassa / kohtaamisessa/ vuorovaikutuksessa. Vastauksien sisällön pystyi jaottelemaan viiteen ryhmään (Kuvio 3). Vastaajat ovat saaneet avoimesti kirjoittaa kokonaisuudessaan lausein vastauksensa kysymykseen. Joidenkin vastauksien sisältö voi olla yhtäaikaaisesti useamman ryhmän sisällä, sillä vastaukset olivat joidenkin kohdalla laajoja. Vastauksien sisältöjä pystyi vielä näiden viiden ryhmän sisällä tarkentamaan ja tiettyjen ammattiryhmien nimet nousivat useaan otteeseen tekstissä esiin. Poliisi mainittiin niin positiivisesti kuin negatiivisestikin kaikista useinten vastauksissa, yhteensä seitsemän kertaa.



Kuvio 3. Ammattilaisten erot kohtaamisissa

6.5 Yleiset onnistuneiden ja epäonnistuneiden kohtaamisten elementit

Kuviossa neljä on esitetty vastaajien kohtaamisten onnistuneet ja epäonnistuneet kokemukset. Vaikka suurin osa (75 %) kertoo ammattilaisen uskoneen kertomuksensa, on huolestuttavan moni kuitenkin myös vastannut ammattilaisen vähätelleen kokemusta. 65 % vastaajista on kertonut ammattilaisen vähätelleen kokemustaan ja 25 % kertoo ammattilaisen syyllistäneen häntä tapahtumasta ja 30 % vastaa, ettei ammattilainen ole uskonut hänen kertomustaan. Kuitenkin yli puolet 55 %, kertoo ammattilaisen olleen sensitiivinen ja empaattinen sekä osannut tarjota tukea ja apua.



Kuvio 4. Onnistuneet ja epäonnistuneet kohtaamiset

6.6 Kokemukset onnistuneista kohtaamisista ammattilaisen kanssa

Kuudennessa kysymyksessä vastaajat saivat kertoa, että kenen ammattilaisen kanssa kohtaaminen on ollut onnistuneinta. Seuraavat ammattinimikkeet nousivat esiin vastauksista: Chattityöntekijä (2), työpsykologi (1), psykiatrinen sairaanhoitaja/sairaanhoitaja (4), lääkäri (2), psykiatri (1), poliisi/rikostutkija (6), psykoterapeutti tai muu terapeutti (5).

Vastaajat kertoivat kohtaamisesta tehneen onnistuneen muun muassa se, että kohtaaja oli empaattinen, antoi aikaa sekä uskoi uhrin kokemuksen. Kohtaaja on ollut ymmärtäväinen, läsnä sekä validoinut uhrin tunteita. Sensitiivisyys, lämmin kohtaaminen ja tilan sekä ajan antaminen olivat olleet vastaajien mielestä onnistuneen kohtaamisen elementtejä. Kaikista eniten vastauksissa nostettiin ammattilaisen taito kuunnella.

6.7 Kokemukset epäonnistuneista kohtaamisista ammattilaisten kanssa

Seitsemännessä kysymyksessä vastaajat saivat kertoa, kenen ammattilaisen kanssa kohtaaminen oli ollut epäonnistuneinta. Seuraavat ammattinimikkeet nousivat esiin vastauksista: Poliisi (6), gynekologi (2), psykologi (3), sairaanhoitaja/psykiatrinen sairaanhoitaja (4), psykiatri (1), lääkäri (3).

Vastaajat kertoivat kohtaamisesta tehneen epäonnistuneen muun muassa se, että rikosilmoituksen tekemiseen ei kannustettu, uhria ei ole kohdattu sensitiivisesti tai arvokkaasti, eikä tämän taustaa ole huomioitu. Kohtaaminen on tehty kiireessä ja uhrin tunteita on mitätöity. Kohtaamisia oli kuvailtu kylmiksi ja välinpitämättömiksi ja uhria oli kyseenalaistettu sekä kysymyksiä esitetty tivitien. Yksi vastaaja kertoi myös, miten hänen kokemuksestaan oli ilman lupaa ilmoitettu poliisille. Myös terapian tarvetta oli vähätelty ja raiskaajien tarpeita oli eräs lääkäri kuvannut uhrille inhimillisiksi.

6.8 Kohtaamisten kehittäminen

Viimeisessä kysymyksessä vastaajat saivat kertoa, miten itse haluaisivat seksuaalirikosten uhrien kohtaamista kehitettävän.

Monet vastaajat mainitsivat, miten ammattilaisten tulisi panostaa enemmän kuunteluun, uhrin ymmärtämiseen ja sensitiiviseen kohtaamiseen. Kyselyyn vastanneet toivovat kiireettömämpää kohtaamista, missä uhria ei syyllistetä tai kyseenalaisteta. Kaikista eniten vastanneet mainitsevat empatian ja uskotuksi tulemisen merkityksen seksuaalirikosten uhrien kanssa tehdyssä työssä. Rikosprosessin tulisi edetä uhrin ehdoilla eikä tämän mielenterveyden kustannuksella. Vastaajat ovat myös maininneet ammattilaisten saumattoman yhteistyön tärkeyden. Rikosprosessi koetaan raskaaksi ja asioiden jatkuvasti uudelleen läpikäyminen kuormittavaksi. Rikosprosessin kohdalla toivottaisiin, että kaikilla tahoilla olisi käsillään samat materiaalit jo kirjatusta tapahtumankulusta, jotten uhrin tarvitsisi läpikäydä samoja asioita jatkuvasti uudelle taholle. Rikosprosessia kokonaisuudessa myös toivottiin lyhyemmäksi. Vastauksien seassa oli epätoivoisia lausahduksia siitä, miten seksuaalirikosten uhrien kohtaamisen kehittymiseen ei uskota.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli kartoittaa, miten seksuaalirikosten uhrin koetaan tulevansa kohdatuksi eri ammattilaisten toimesta. Tutkimuksen tavoitteena on edistää seksuaalirikosten uhrien yhteiskunnallista asemaa ja lisätä tietoa. Ammattilaisten on tärkeä saada tietää, millaista kohtaamista uhrin kaipaavat ja missä epäonnistutaan, jotta he voivat kehittää omaa toimintaansa.

Sain tutkimuksestani vastauksen päätutkimuskysymykseen ”miten uhrin koetaan ammattilaisten toimesta ja ovatko he tyytyväisiä kohtauksiin”. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti, absoluuttisia totuuksia ja johtopäätöksiä on vaikea tehdä, mutta tietyt teemat nousivat vastauksissa toistuvasti esiin. Tutkimukseni kyselyyn vastanneiden seksuaalirikosten uhrien kokemukset kohtauksiin tulemisesta olivat hyvin erilaisia toisistaan. Ihmiset olivat tasaisen tyytyväisiä ja tyytymättömiä, mutta yksittäisten ihmisten kokemukset kohtauksista olivat erittäinkin epäonnistuneita.

Alatutkimuskysymyksiäni oli 1. Keiden ammattilaisten kanssa uhrin kohtaus on ollut onnistunein, 2. Keiden ammattilaisten kanssa uhrin kohtaus on ollut epäonnistunein ja 3. Miten uhrin itse kehittäisivät kohtauksia. Kahteen ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen oli vaikea saada selkeää vastausta. Poliisien ja poliisien toiminta nousi kaikista useinten esiin vastauksista niin positiivisesti kuin negatiivisestikin. YK:n naisten syrjinnän vastaisen sopimuksen noudattamista valvova CEDAW-komitea on ollut vuonna 2022 huolissaan poliisien osaamisen tasosta ja koulutustarpeesta naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2022. Viitattu 5.9.2023). On todennäköistä, että poliisit tulivat esiin eniten siksi, että toisin kuin muut ammattilaiset, poliisi on kaikissa rikosprosesseissa läsnä. Mikäli uhri on seksuaalirikoksen käsittelyn ohessa tehnyt myös rikosilmoituksen, on kohtaus poliisin kanssa välttämätön. Poliisi oli useille vastanneille yksi niistä ammattilaisista, joiden kanssa he olivat asian tiimoilta olleet

tekemisissä. Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö CEDAW-komitean huoli olisi aiheellinen, sillä poliisit ja poliisien toiminta tulivat toistuvasti vastauksissa esiin.

Löysin uhrien vastauksista paljon yhtymäkohtia teorian kanssa. Monien kohtaamiset ammattilaisten kanssa olivat olleet juuri päinvastaisia, miten teoriassa seksuaalirikoksen uhri tulisi kohdata. Teoriasta nousi esiin tapoja, miten uhrin kanssa ei saisi toimia. Näitä samoja ei suositeltuja toimintatapoja uhrin kuitenkin kertoivat kohdanneensa. Epäammattillisissa kohtaamistilanteissa uhria oli muun muassa syyllistetty, kokemusta vähätelty ja tätä ei uskottu. Uhreilta löytyi kuitenkin myös paljon onnistuneita kohtaamisia, joissa ammattilainen oli toiminut teorian mukaisesti oikein. Vastaajat olivat maininneet kyselyssä samoja laadukkaan kohtaamisen piirteitä, mitä teoriassakin käsiteltiin. Tällaisiksi mainittiin muun muassa kuuntelutaidot, keskustelutaidot, sensitiivisyys ja asiallisuus.

Tämä viestii siitä, etteivät kohtaamiset ammattilaisten kanssa ole tasaisen laadukkaita, vaan hajontaa löytyy. Tutkimukseni myötä kuitenkin yksi asia on selvää: seksuaalirikosten uhrien kohtaamiseen tarvitaan kehittämistä. Vaikka vastanneista löytyikin yksittäisiä ihmisiä, joiden kokemus kohtaamisista on ollut positiivinen, oli kuitenkin valtaosalla jokin kohtaamisista ollut epäonnistunut.

Seksuaalisuus on erittäin sensitiivinen aihe ja osa ihmisyyttä. Siihen kajoaminen asettaa ihmisen erittäin haavoittuvaiseen asemaan ja tästä syystä jokaisen ammattilaisen kanssa käydyn kohtaamisen tulisi olla laadukasta. On äärimmäisen tärkeää, että ammattilaiset ovat koulutettuja kohtaamaan seksuaalirikoksen uhrin arvokkaasti, sensitiivisesti ja ymmärtäväisesti. Huonojen kokemusten suuri määrä kertoo siitä, ettei ammattilaisilla ole tarpeeksi ymmärrystä ja työkaluja kohdata seksuaalirikoksen uhri. Kaikkien ammattilaisten kohtaamisten näin aron aiheen äärellä tulisi olla laadukasta. Jokainen uhri ansaitsee tulla kohdatuksi arvokkaalla tavalla eikä suurille virheille ammattilaisten toiminnassa tulisi olla sijaa. On selvää, ettei ammattilaisten kykenemättömyys sensitiiviseen kohtaamiseen ole yksittäistapauksia, sillä niin monella tästä otannasta kokemukset olivat huonoja.

Tutkimuksestani kävi myös ilmi, että ammattilaisten välillä kohtaamisessa on eroja. Vaikka tutkimuksesta ei käy ilmi selkeitä onnistujia ja epäonnistujia, ei kukaan vastanneista ollut sitä mieltä, että kohtaamiset olisivat olleet samantasoisia tai eroja olisi ollut vain vähän. Eroavaisuudet kohtaamisissa olivat selkeitä, joka taas palauttaa meidät jo aiemmin tehdyn johtopäätöksen äärelle: kohtaamisten laadussa on paljon hajontaa, eivätkä ne ole tasaisen laadukkaita.

Vastanneiden ikäjakauma oli aika nuorta, mutta on vaikea tehdä johtopäätös siitä, että ovatko nuoremmat ihmiset alttiimpia seksuaalirikoksille, vai tavoittiko kyselyni vain alle 45-vuotiaita. Myös vanhempien sukupolvien asenteet arkaluoneista aihetta kohtaan voivat olla syy sille, miksi kukaan yli 45-vuotias ei halunnut kyselyyn vastata.

Kolmanteen alatutkimuskysymykseeni sain paljon vastauksia. Seksuaalirikosten uhreilla on selkeä näkemys siitä, miten he haluaisivat uhrien kohtaamista kehitettävän. Monissa vastauksissa keskiössä oli empaattisuus, uhriin uskominen ja kuunteleminen. Kukaan vastaajista ei vaatinut ammattilaisilta erityisosaamista tai ongelmia ratkaisevia vastauksia. Yksinkertaiset asiat kuten myötätunto, läsnä oleminen, tilan antaminen ja kuuntelu ovat helposti toteutettavissa olevia asioita, jotka niiden helppoudesta huolimatta unohtuvat monilla ammattilaisilla. Kehitysideoissa selväksi kävi se, ettei auttajalta odoteta taikavoimia vaan lohtua sekä kykyä tukea vaikeassa tilanteessa.

8 POHDINTA

Tutkimuksen validiteettia, eli pätevyyttä on laadullisessa tutkimuksessa vaikea arvioida, sillä mitään ei sinänsä mitata. Tutkimus on kuitenkin toteutettu objektiivisesti ja aineisto on pyritty esittämään mahdollisimman selkeästi ja sisältöä muuttamatta. Kyselyn vastaukset on esitelty tiivistetyssä muodossa niin, että vastauksien ydinsanoma on säilynyt. Tutkimus on pätevää, sillä vastaajien kokemukset ovat aitoja ja tutkimuksen kautta on tutkittavan ilmiön laatua tarkasteltu.

Tavoitteena oli saada tietoa, miten eri ammattilaiset kohtaavat seksuaalirikosten uhreja, ja tämä tieto saatiin tutkimuksen avulla. Otanta on toki pieni, eikä tutkimusta ole toistettu. Tutkimus on kuitenkin helposti toistettavissa, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta eli reliabiliteettia. Luotettavan tutkimuksesta tekee myös se, ettei tutkimusta ole rahoitettu tai tehty yhteistyössä voittoa tavoittelevan tahon kanssa.

Tutkimuksen kautta myös sosionomin kompetenssit nousivat esiin. Tämän tutkimuksen toteuttamisessa tarvittiin sosionomin kompetenssien itsevarmaa hallitsemista. Sosiaalialan eettinen osaaminen oli läsnä jokaisessa opinnäytetyön vaiheessa. Tämä piti sisällään niin tutkimusetiikan kuin kokonaisvaltaisen eettisyyden. Aihetta valitessani minun täytyi ottaa huomioon, miten lähestyn uhreja, missä ja miten toteutan tutkimuksen mahdollisimman eettisen niin tutkimusmielessä kuin yhteiskunnallisestikin. Tämän kanssa rinnalla kulki asiakastyön osaaminen siinä, että miten asettelen kysymykseni ja olen sensitiivinen. Asiakastyön osaamista tarvittiin myös tulosten kriittisessä tutkiskelussa, sillä tutkin muiden ammattilaisten toteuttamaa asiakastyötä.

Opinnäytetyölläni pyrin suhtautumaan kriittisesti vallitseviin tabuihin ja menetelmiin, miten asiakas kohdataan. Edistin kyselyni avulla haavoittuvaisessa asemassa olevan ryhmän- seksuaalirikosten uhrien yhteiskunnallista osallisuutta ja toivon

tutkimukseni myös edistävän heidän asemaansa. Kyselyyn osallistuen uhrit osallistuivat heitä koskevaan tutkimukseen, joka voi myöhemmin poikia lisää jatkotutkimuksia sekä saada huomiota vakavalle ilmiölle.

Aloittaessani pohtimaan opinnäytetyöni aihetta, tiesin haluavani tehdä tutkimuksen, joka hyödyntäisi myös aikaisempaa seksuaalineuvojan ammattiani. Halusin, että tutkimukseni on yhteiskunnallinen ja mahdollisesti auttaisi heikommassa asemassa olevaa kohderyhmää. Valitsin kohderyhmäksi seksuaalirikosten uhrit, sillä uhrien asema on huono, vaikka he ovat etenkin naisista suuri enemmistö.

Aloitin opinnäytetyöni tekemällä tutkimussuunnitelman. Suunnitelmaa tehdessäni pääsin syventymään erilaisiin tutkimusmenetelmiin, aineiston alanyysitapoihin sekä eettisen tutkimuksen tekemiseen. Tutkimussuunnitelman jälkeen siirryin keräämään laajempaa teoriapohjaa sekä keksimään teorialähtöisiä kysymyksiä. Vaikka seksuaalirikosten määrästä on paljon dataa, ei tutkimustietoa uhrien kohtaamisesta löytynyt paljoa.

Teoriaosuutta tehdessäni tutustuin myös eri toimijoihin, jotka edistävät seksuaalirikosten uhrien asemaa. Ensimmäisenä otin yhteyttä RIKU- Rikosuhripäivystykseen, josta yhteistyökutsuuni vastattiin kieltäytyvästi. Otin seuraavaksi yhteyttä kahteen eri SERI-keskukseen, joista toinen osoitti mielenkiintoa yhteistyökutsuani kohtaan. Keskustelun yhteyshenkilön kanssa tutkimukseni sisällöstä. Olisin halunnut luoda kyselyn heidän asiakkailleen, mutta he eivät tietoturvasyistä tähän suostuneet. Ideoimme, että voisin teetättää kyselyn erikseen heidän työntekijöilleen sekä toisesta lähteestä kyselyn itse uhreille.

Otin yhteyttä seuraavaksi aikuisille suunnatun Naisten ja Miestenhuone (k18) Sensuroimaton Facebook ryhmän ylläpitäjään. Ylläpidon mielestä tutkimukseni oli tärkeä ja sain suostumuksen tutkimuksen toteuttamiseen. Kun tutkimuksen aika kuitenkin tuli ja lähetin tutkimuslupahakemukseni, SERI-keskus jättäytyikin pois. Jouduin päivittämään tutkimussuunnitelmaani ja uudelleenarvioimaan seuraavia siir-

tojani. Päätin lopulta pidättäytyä vain uhrien näkökulmassa, joka olikin ihan alku-peräinen suunnitelmani. Päivitin Facebook ryhmän ylläpidolle muuttuneen tilanteen ja jätin tutkimuslupahakemukseni heille.

Seuraavaksi edessä olikin kyselyn lähettäminen ryhmään. Kaikista jännittävintä oli julkaista kysely ryhmään nähtäville ja seurata tuleeko siihen vastauksia. Olin tyytyväinen vastausten määrään ja laatuun. Vastaanotto oli myös lämmin ja sain ihania kommentteja ja tykkäyksiä siihen julkaisuun, missä jaoin linkin kyselyyni. Tavoitteeni oli saada 20 vastausta ja sainkin tasan 20. 20 ihmisen vastauksia oli vielä ihan helppo työstää ja olen oikeastaan tyytyväinen, ettei vastauksia tullut enempää. Mikäli kyselyn suosio olisikin ollut suuri, olisi se vaikeuttanut merkittävästi aineiston analyysiani. Google Forms ohjelma teki vastauksista valmiiksi taulukoita ja tilastoja, eikä minun tarvinnut syöttää tietoja erikseen tilastonkäsittelyohjelmiin. Koska olin valinnut tutkimusotteeksi laadullisen tutkimuksen, hyödynsin analyysiä tehdessäni vastausten jaottelua ryhmiin ja teemoihin.

Aineistoanalyysia tehdessäni pystyin tekemään joitain johtopäätöksiä, mutten kuitenkaan yleistyksiä. Jotkut vastauksista tekivät minut surulliseksi, mutta osa loi myös toivoa. Tutkimukseni tulokset osoittivat, että tällaiselle tutkimukselle on tarvetta ja kysyntää. Seksuaalirikosten uhrien kohtaamisessa on paljon epäkohtia, jotka kaipaavat kehittämistä.

Monet vastanneista olivat kokeneet niin hyviä kuin huonojakin kohtaamisia. Huonoissa kohtaamisissa korostui se, että ne olivat todella epäsensitiivisiä ja erityisen epäonnistuneita. Ammattilaisten tekemät virheet eivät olleet yksittäistapauksia tai pieniä ”ohi suun” puhumisia. Auttajien asenteissa, ammattitaidossa ja tavassa kohdata uhrit, oli selkeitä vinoumia, jotka kaipaavat korjausta. Useista vastoinkäymisistä huolimatta sain pitkällä aikavälillä opinnäytetyöni valmiiksi ja olen tyytyväinen lopputulokseen.

Jatkotutkimukseksi esitän oppaan tai työpajan luomista ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään seksuaalirikoksen uhreja. Opas tai työpaja voisi pitää sisälleen konkreettisia selkeitä ohjeita seksuaalirikoksen uhrin sensitiiviseen kohtamiseen ja esittelisi myös, miten uhria ei kannata kohdata. Tällaisen luomiseen voisi hyödyntää yhteistyötä seksuaalirikoksen uhrien ja heitä kohtaavien ammattilaisten kanssa. Parhaimmat kehitysideat tulevat varmasti niiltä ihmisiltä, jotka luovat kysyntää tämän kaltaiselle oppaalle tai työpajalle.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere. Vastapaino.

Cal Poly Humboldt University. Viitattu 6.9.2023. <https://supportingsurvivors.humboldt.edu/statistics>

FRA European Union Agency For Fundamental Rights. Survey on violence against women in EU, 2012. Viitattu 6.9.2023. <https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-violence-against-women-survey>

Haapasalo, J. 2017. Kriminaalipsykologia. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Jyväskylän Yliopisto. Aineistohallinnan eettiset kysymykset yleisesti. Viitattu 12.9.2023. https://www.jyu.fi/hytk/fi/tutkimus/tutkimusverkostot/terveyden-jahyvinvoinnin-tutkijaverkosto/seminaari/tutkimusetiikka-ja-tutkimusprosessi_hytti.pptx

Kallinen, T & Kinnunen, T, Vuori, J. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 15.4.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Kallio, M. 2015. Oot siellä jossain mun, seksuaalisesta väkivallasta toipuminen. Väestöliitto.

Kamppila, K. 2011. Mikset kieltäydy: Tutkimus raiskaukseen liittyvistä asenteista. Lapin Yliopisto.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaukonen, M, Valkama, K, Raijas, R & Silver, R. 2003. Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö, selviytymiskertomuksia. PS-Kustannus.

Koutaniemi, M & Leinonen, A. 2020. Vahvaksi rikotut, tarinoita seksuaaliväkivalta-
lasta Suomessa. Siltala.

Laki rikoslain muuttamisesta 723/2022, 20 luku, 1 §. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220723>. Viitattu 6.9.2023.

Laki rikoslain muuttamisesta 723/2022, 20 luku, 5 §. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220723>. Viitattu 6.9.2023

Lampinen, P. 2007. Raiskattu mies: Tutkimus miehiin kohdistuvasta seksuaalisesta
väkivallasta. Jyväskylän Yliopisto.

Leppänen, S. 2020. Kohtaamisen tärkeys. LAB Pro. <https://www.labopen.fi/lab-pro/kohtaamisen-tarkeys/>

Leskinen, M. 2022. Seksuaalinen itsemääräämisoikeus: Rikosoikeuden muutos ja
feministisen oikeusfilosofian mahdollisuus. Turun Yliopisto.

Mattila, K.-P. 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Minilex. Viitattu 6.9.2023. <https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-seksuaalirikos>

Naistenlinja. Seksuaalinen ahdistelu- ja häirintä. Viitattu 5.9.2023. <https://naistenlinja.fi/seksuaalinen-hairinta/>

Niemi, J, Keinulainen H & Honkatukia, P. 2017. Sukupuolistuntu väkivalta. Vastapaino.

Nipuli, S & Bildjuschkin, K. 2016. Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa
kokeneen auttamiseksi. THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130504/URN_ISBN_978-952-302-625-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oikeusministeriö. Viitattu 15.3. 2024. <https://oikeusministerio.fi/seksuaalirikoslaki>

Oinas, M, Pietilä, M & Tuohino, V. 2020. Kysy, kohtaa ja kuuntele: Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä. Oulu. Koordinaatti.

Reenkola, E. 2014. Nainen ja Häpeä. Minerva.

RIKU-lehti, 1/2018, 12. Viitattu 6.9.2023. https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1977_RIKU_1_18.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2018. Tasa-arvobarometri 2017. Viitattu 4.9.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3932-5>

TENK. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 17.10.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

THL, päivitetty 12.6.2022. Viitattu 5.9.2023. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>

THL, 12.4.2023. Viitattu 6.9.2023. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/itsemaaraamisoikeuden-tukeminen>

Tuomi, J, Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki. Tammi.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 25.11.2022. Viitattu 5.9.2023. <https://syrjinta.fi/-/suomi-alisuoriutujasta-suunnannayttajaksi>

Åhberg, L. 2017. Rikoksen uhrin käsikirja. Jyväskylä. PS-Kustannus.


LIITTEET


LIITE 1

KYSELYLOMAKE

Kohdatuksi tuleminen seksuaalirikoksen uhrina

Kyselyllä kartoitetaan seksuaalirikosten uhrien kokemuksia kohdatuksi tulemisesta eri ammattilaisten toimesta. Kysely on täysin anonymi eikä vastaajan gmail näy kenellekään, edes lomakkeen luojalle. Lomakkeen vastauksia käytetään sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyöhön. Opinnäytetyö on luettavissa sen valmistumisen jälkeen Thesuksesta. Opinnäytetyön luoja on Kiia Kylkisaló. Vastauksia tullaan käyttämään ja analysoimaan opinnäytetyössä. Opinnäytetyön valmistuttua lomake ja sen vastaukset tullaan poistamaan.

kiiakylkisaló@gmail.com [Vaihda tiliä](#) 

 Ei jaettu

*** Pakollinen kysymys**

Ikäsi nyt *

18-25

25-35

35-45

45+

Asteikolla 1-5, miten onnistuneena pitäisit kohdatuksi tulemistä ammattilaisen/ammattilaisten toimesta? *

1 2 3 4 5

Todella huono Todella hyvä

Mitä eri ammattilaisia / eri alan asiantuntijoita olet kohdannut kokemusta käsitellessäsi? (Esim. sairaanhoitaja, terapeutti, poliisi, seksuaalineuvoja, kriisityöntekijä, chattityöntekijä, psykologi) *

Oma vastauksesi

Millaisia eroja olet huomannut eri alojen ammattilaisten toiminnassa / kohtaamisessa/ vuorovaikutuksessa? *

Oma vastauksesi

Onko jotakin näistä tapahtunut kohdallasi? *

- Ammattilainen on syyllistänyt sinua tapahtumasta
- Ammattilainen on vähätellyt kokemustasi
- Ammattilainen ei ole uskonut kertomustasi
- Ammattilainen on ollut sensitiivinen ja empaattinen kokemuksestasi
- Ammattilainen on osannut tarjota sinulle tukea ja apua
- Ammattilainen on uskonut kertomuksesi

Kenen/keiden ammattilaisten kanssa kohtaaminen asian tiimoilta on ollut mielestäsi onnistunein? (ammattinimike) Mikä kohtaamisesta teki onnistuneen? *

Oma vastauksesi

Kenen/keiden ammattilaisten kanssa kohtaaminen asian tiimoilta on ollut mielestäsi epäonnistunein? (ammattinimike) Mikä kohtaamisesta teki epäonnistuneen? *

Oma vastauksesi

Miten toivoisit seksuaalirikosten uhrien kohtaamista kehitettävän? *

Oma vastauksesi

Kiitos paljon arvokkaista vastauksistasi ja mielipiteistäsi!

Lähetä

Tyhjennä lomake

LIITE 2

SAATEKIRJE



Kutsu tutkimukseen

Oletko sinä seksuaalirikoksen uhri?

Olen sosionomiopiskelija Kiia Kylkisola Vaasan Ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä seksuaalirikosten uhrien kohtaamisesta. Tavoitteenani on tutkia uhrien kokemuksia kohdatuksi tulemisesta eri ammattilaisten toimesta. Haluan selvittää, että onko uhrien kohtaaminen laadukasta vai onko siinä jotain kehitettävää. Tutkin myös, että onko eri ammattilaisten välillä laatueroja kohtaamisen suhteen. Mikäli haluat auttaa minua opinnäytetyössäni, vastaa linkin kautta muutama kysymykseen. Kysely on luottamuksellinen ja vapaaehtoinen. Kyselyä varten olen anonut tutkimusluvan.

Kysely on täysin anonymi ja kestää vain muutaman minuutin. Kysymykset liittyvät kokemuksi kohdatuksi tulemisesta seksuaalirikoksen uhrina. Kyselyssä kysytään myös ikähaarukkaa. Vastaamalla tutkimuksen kyselyyn, annat suostumuksesi vastauksiesi käyttämiseen ja analysoimiseen opinnäytetyössäni. Kyselyssä ei kerätä mitään henkilötietoja tai muitakaan tunnistettavia tietoja. Opinnäytetyön valmistuessa kysely ja sen vastaukset poistetaan. Google Forms kyselyä täyttäessäsi sähköpostiosoitteesi näkyy vain sinulle itsellesi. Kysely ei kerää sähköpostiosoitettasi eikä se näy edes sen luojalle. Opinnäytetyö julkaistaan sen valmistuttua nimelläni Theseus tietokantaan. Vastausaikaa on viikko.

Tule mukaan tutkimaan tärkeää aihetta!

Kiia Kylkisola

Mikäli herää kysyttävää, ota yhteyttä!

Kiia Kylkisola: e2001124@edu.vamk.fi

Opinnäytetyön ohjaava opettaja:

Heidi Blom, heidi.blom@vamk.fi

+358 207 663 348